

با قرآن در ماه رحمت

ماه رمضان، شریف ترین ماه و ماه میهمانی پروردگار است یکی از ویژگی های ماه رمضان، این است که از آن به ماه رحمت و بخشش یاد شده است؛ همان گونه که پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه وآله) در خطبه شعبانیه فرمود: «ای مردم! ماه خدا با برکت و رحمت و آمرزش، به سوی شما رو کرده است».

ماه رمضان، تنها ماهی است که نامش در قرآن آمده است. (1) خود نام رمضان نیز نشان از رحمت پرودگار دارد. پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) فرمود: «ماه رمضان، به این نام خوانده شده، زیرا گناهان را می سوزاند». (2) هنگامی با رحمت بی انتهای الهی بیشتر آشنا می شویم که آیه 186 سوره بقره را می خوانیم. آیه ای که بین آیات مربوط به ماه مبارک رمضان است، خداوند در این آیه می فرماید:

«وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ»؛ و هنگامی که بندگان من، از تو درباره من سؤال کنند، {بگو} من نزدیکم؛ دعای دعاکننده را به هنگامی که مرا می خواند، پاسخ می گویم؛ پس باید دعوت مرا بپذیرند و به من ایمان بیاورند؛ تا راه یابند {و به مقصد برسند}».

به تصریح مفسران بزرگ، اساس گفتار در این آیه، بر متکلم وحده است؛ یعنی من (خدا) چنین و چنانم و به صورت غایب نیست که خدا چنین و چنان است؛ پس سخن از خدایی است که به بنده اش می گوید: من به تو بسیار نزدیکم و اگر مرا بخوانی، تو را اجابت میکنم. در این آیه، لفظ عبادی (بندگان من) آمده است.

عبارت لطیف «عبادی»، در چند جای دیگر قرآن نیز آمده است. هرچند این تعبیر در مواردی ناظر به بندگان مؤمن است، ولی در مواردی نیز نشان از عموم بندگان دارد؛ چه آنان که ایمان آورده اند و چه کسانی که کافر شده اند؛ برای مثال، خداوند در آیه 53 سوره زمر، به رسولش می فرماید:

«قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ؛ بگو ای بندگان من که بر خود اسراف و ستم کرده اید! از رحمت خداوند، نومید نشوید که خدا، همه گناهان را می آمرزد؛ زیرا او بسیار آمرزنده و مهربان است».

از نظر علامه طباطبایی، لفظ «یا عبادی»، اختصاصی به مؤمنان ندارد؛ بلکه به علت سیاق آیات، اگر آن را مربوط به مشرکان بدانیم، صحیح تر است. (3)

اگر این لفظ در مواردی هم به معنای مؤمنان آمده، همراه با قرینه در کلام بوده است. بنابراین، هرجا که مطلق ذکر شده باشد، مؤمن و مشرک هر دو را شامل می شود.

لفظ «عبادی» در آیه 186 سوره بقره و آیه 53 سوره زمر، بیان گر این است که خداوند همگان را بنده خود می خواند؛ هرچند آنان برای او بندگی نکرده باشند و این، نشان گر رحمت بی نهایت اوست.

همچنین دقت در تعبیرات آیه 53 سوره زمر نشان می دهد که این آیه از امیدبخش ترین آیات قرآن مجید و درباره همه گنه کاران است و گستردگی آن به حدی است که طبق روایتی امیرمؤمنان، علی (علیه السلام) فرمود: «در تمام قرآن، آیه ای وسیع تر از این آیه نیست». (4)

طبق این آیه، خداوند از تمام بندگان می خواهد که او را بخوانند و اگر هم بر نفس خود ظلم کرده اند، باز ناامید نباشند؛ چون او خدایی بخشنده و مهربان است.

آری، او خدایی است که رحمتش بر خشم و غضبش مقدم است. او خدایی است که هرگاه خوانده شود، پاسخ گوید و هرزمان که انسان بخواهد، می تواند بدون واسطه، با او راز و نیاز کند.

در دعای ابو حمزه ثمالی از نهایت محبت و دوستی با خدا سخن می گوئیم و او را ستایش می کنیم: «ستایش خدایی را که با من دوستی کند؛ در صورتی که از من بی نیاز است و ستایش خدایی را که نسبت به من بردباری کند؛ تا به جایی که گویا گناهی ندارم».

این است خدای مهربان؛ پس آیا سزاوار نیست در این ماه رحمت، بیشتر کلام او را بشنویم و قدری ساکت باشیم؛ تا او سخن بگوید؛ زیرا گفته اند: اگر می خواهی خدا با تو سخن بگوید، قرآن بخوان.

او این ماه شریف را به نزول قرآن ستود (5) و برای تشویق بندگان، قرائت هر آیه را برابر با قرائت تمام قرآن دانسته است. (6) گویی پروردگار می خواهد بندگان را با خواندن و شنیدن کلام او، رنگ خدایی بگیرند و به سوی او رو آورند؛ یعنی قرآن را فرو فرستاد؛ تا انسان را بالا برد. خداوندی که به انسان کرامت بخشید، (7) و او را به بهترین صورت و نظام آفرید (8)، با قرآنش نیز انسان را به استوارترین راه ها هدایت می کند. (9)

حضرت امیرمؤمنان درباره قرآن فرمود: «کسی با قرآن همنشین نشد؛ مگر آن که بر او افزود یا از او کاست؛ افزودن در هدایت و کاهش از کوردلی و گمراهی. آگاه باشید! کسی با داشتن قرآن، نیازی ندارد و بدون قرآن، بی نیاز نخواهد بود؛ پس درمان خود را از قرآن بخواهید و در سختی ها، از قرآن یاری بطلبید که در قرآن، درمان بزرگ ترین بیماری ها، یعنی کفر و نفاق و سرکشی و گمراهی است؛ پس به وسیله قرآن، خواسته های خود را از خدا بخواهید، و با دوستی قرآن، به خدا روی آورید». (10)

باید توجه داشت که فضیلت تلاوت قرآن، در زیاد خواندن آن نیست، بلکه در خوب خواندن و تدبر و اندیشه در آن

است.

به یقین می توان گفت که شناخت، در ایجاد ارتباط، نقش بسزایی دارد. بنابراین، شناخت پروردگار، به ویژه از جنبه رحمت و لطف او، موجب ارتباط و انس بیشتری نیز با کلامش می شود. و این شناخت، بدون درک مقام معصومین (علیهم السلام)، حاصل نمی شود؛ آنانی که به بیان پروردگار، مطهرند و ازهرگونه پلیدی به دورند. (11) انس اهل بیت نیز با ماه خدا و کتابش، به علت همین شناخت است.

حضرت سید الساجدین (علیه السلام) بر اثر انس با ماه رمضان، در فراقش می نالد و با کلامی جان سوز، از این ماه وداع می کند و می فرماید: خداحافظ ای بزرگ ترین ماه خدا! خداحافظ ای عید عاشقان حق!

خداحافظ ای همسایه ای که دل ها نزد تو نرم شد و گناهان در تو نقصان گرفت!

خداحافظ ای یآوری که ما را در مبارزه با شیطان، یاری دادی و ای مصاحبی که راه های احسان را هموار و آسان ساختی!

خداحافظ که چه بسیار گناهان را از پرونده ما زدودی و چه عیب ها که بر ما پوشاندی!

خداحافظ که با برکات بر ما وارد شدی و ناپاکی معاصی را از پرونده ما شستی!

خداحافظ که چه بدی ها به سبب تو از ما دور گشته و چه خوبی ها که از برکت تو به سوی ما سرازیر شده! (12) آری، اگر ما نیز بیشتر با خدای خویش آشنا شویم، بهتر می توانیم با ماه رمضان و کتاب هدایت او، انس داشته باشیم.

پی نوشت ها :

1. بقره، آیه 185.
2. علامه مجلسی، بحارالانوار، ج 55، ص 341.
3. محمد حسین طباطبایی، تفسیر المیزان، ج 17، ص 423.
4. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج 19، ص 499.
5. بقره، آیه 185.
6. شیخ صدوق، امالی، ص 93.
7. اسراء، آیه 70.
8. تین، آیه 4.
9. اسراء، آیه 9.
10. طبرسی، مجمع البیان، ذیل آیه.
11. احزاب، آیه 33.
12. صحیفه کامله سجادیه، دعای 45 در وداع ماه مبارک رمضان.

نشریه پرسمان، مرداد 1391، شماره 115